

PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 6/2009 vp

Hallituksen esitys laiksi Ahvenanmaan itsehallintolain 59 c §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 28 päivänä huhtikuuta 2009 lähettänyt perustuslakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi Ahvenanmaan itsehallintolain 59 c §:n muuttamisesta (HE 57/2009 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- yksikönpäällikkö, lainsäädäntöneuvos Alice Guimaraes-Purokoski, ulkoasiainministeriö
- lainsäädäntöneuvos Sten Palmgren, oikeusministeriö
- lantråd/maaneuvos Viveka Eriksson ja vik. bitr. EG-rättsjurist/EY-oikeuteen erikoistunut va. avustava lakimies Hanna Bertell, Ålands landskapsregering/Ahvenanmaan maakunnan hallitus
- professori (emeritus) Antero Jyränki
- oikeustieteen lisensiaatti Leif Sevón.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan Ahvenanmaan itsehallintolain 59 c §:ään lisättäväksi uusia säännöksiä, jotka koskevat niin sanottuja sopimusrikkomusasioita ja EY-tuomioistuimessa käsiteltäviä asioita. Maakunnan kannan tulee käydä ilmi Suomen vastauksista komissiolle ja Suomen vastineista Euroopan yhteisöjen tuomioistuimelle silloin, kun asia koskee maakunnan toimenpiteitä tai laiminlyöntejä. Maakunnalla on myös oikeus osallistua tuomioistuimen suulliseen käsittelyyn. Esityksessä ehdotetaan lisäksi säädettäväksi maakunnan oikeudesta tehdä aloitteita Suomen osallistumisesta Euroopan yhteisöjen

tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyyn ja kanteen nostamisesta tuomioistuimessa.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa todetaan, että itsehallintolakia voidaan muuttaa vain eduskunnan ja maakuntapäivien yhtäpitävin päätöksin. Eduskunnassa päätös tehdään perustuslain 73 §:n mukaisesti. Hallitus katsoo, että ehdotus voidaan luonteensa vuoksi hyväksyä kiireellisenä perustuslain 73 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla. Esitykseen ei perustelujen mukaan sisälly perustuslain kannalta ongelmallisia ehdotuksia.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana seuraavin huomautuksin.

Ahvenanmaan itsehallintolain 59 c §:ään liittäväksi ehdotettavilla 2 ja 3 momentin säännöksillä vahvistetaan Ahvenanmaan maakunnan mahdollisuuksia ilmaista kantansa komission rikkomusmenettelyn ja tuomioistuinmenettelyjen yhteydessä sekä vaikuttaa asioiden vireillepanoon EY-tuomioistuimessa.

Lakiehdotuksen 2 momentin tarkoituksena on selventää lain tasolla sitä, että valtioneuvosto tekee omalta osaltaan parhaansa turvatakseen Ahvenanmaan maakunnan vaikutusmahdollisuudet komission rikkomusmenettelyssä tai EY-tuomioistuimessa vireillä olevissa Ahvenanmaan toimivaltaan kuuluvissa asioissa. Ehdotettu momentti koskee asioita, joissa Suomi jäsenvaltiona saatetaan vastuuseen maakunnan toimenpiteen tai laiminlyönnin vuoksi. Säännöksessä tarkoitettu menettely otetaan käyttöön silloin, jos maakunnan ja valtakunnan kantoja ei tällaisessa asiassa onnistuta sovittamaan yhteen pykälän 1 momentissa tarkoitettulla tavalla. Tällöin Suomen vastaus tai kannanotto on maakunnan hallituksen pyynnöstä laadittava siten, että myös maakunnan kanta käy siitä ilmi. Lisäksi maakunnan edustajalle on tällaisessa tapauksessa annettava oikeus osallistua tuomioistuimen suulliseen käsittelyyn.

Perustuslakivaliokunta korostaa, että valtakunnan viranomaisten ja maakunnan on aina ensisijaisesti pyrittävä sovittamaan kantansa 1 momentin mukaisessa menettelyssä yhteen siten, että Suomella on yksi johdonmukainen kanta. Ehdotettu uusi menettely on kuitenkin viimesijaisena keinona perusteltu etenkin, kun otetaan huomioon Ahvenanmaan itsehallintolain 59 d §, jonka perusteella maakunta vastaa Suomen maksettavaksi tuomitusta taloudellisesta sanktiosta siltä osin kuin tuomitseminen on johtunut maa-

kunnan toimesta tai laiminlyönnistä. Valiokunnan mielestä on kuitenkin tärkeää, että tällöinkin tuomioistuimessa ei esitetä kahta ristiriitaista kantaa. Sen sijaan kanta tulisi pyrkiä muotoilemaan siten, että valtioneuvoston piirissä päätetyn Suomen kannan ja sen perusteluiden ohella kirjelmissä ja suullisessa käsittelyssä tuodaan esiin oikeudellisesti merkityksellisinä seikkoina myös maakunnan esittämät Suomen kannasta eroavat näkökohdat ja niitä tukevat perustelut.

Valtioneuvosto ei saa esityksen perustelujen mukaan maakunnan tahdon vastaisesti myöntyä komission kantaan tai hyväksyä kannetta siten, että EU-oikeuden asianmukaista tulkintaa koskevan kysymyksen saattaminen EY-tuomioistuimen ratkaistavaksi estyy niissä tapauksissa, joissa rikkomusmenettely tai kanne kohdistuu Ahvenanmaan toimenpiteeseen tai laiminlyöntiin. Tämä menettelyä koskeva seikka ei käy suoraan ilmi säännöksen tekstistä, mutta valiokunta katsoo sen riittävällä tavalla ilmenevän säännöksen tavoitteesta ja muotoilusta, eikä valiokunnalla siten ole huomautettavaa perustelusta.

Valiokunta pitää tärkeänä, että valtakunnan viranomaiset pyrkivät vaikuttamaan siihen, että kannan koskiessa yksinomaan maakuntalainsäädäntöä prosessikielenä olisi ruotsi.

Lakiehdotuksen 3 momentti koskee tilanteita, joissa maakunta toivoo sen toimivaltaan kuuluvassa tai muuten sen kannalta merkittävässä asiassa Suomen osallistuvan väliintulijana EY-tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsitteilyyn tai nostavan kanteen tuomioistuimessa. Valiokunta pitää säännöstä maakunnan oikeudesta tehdä asiaa koskeva esitys valtioneuvostolle Ahvenanmaan erityisasema huomioon ottaen perusteltuna.

Ehdotetut säännökset on kaiken kaikkiaan muotoiltu siten, että maakunnalla on sitä koskevissa rikkomus- ja tuomioistuinasioissa niin paljon vaikutusvaltaa kuin se on valtiosäännön ja EU-oikeuden asettamien rajojen valossa mahdollista. Olennaista on turvata maakunnan mahdollisuus saada kantansa ilmi Suomen vastauk-

sisä ja kannanotoissa myös silloin, kun maakunnalla on valtakunnan kanssa eri näkemys EU-oikeuden tulkinnasta. Toisaalta tärkeää on, että säännöksistä ei missään tilanteessa seuraa valtioneuvostolle velvoitetta luopua omasta kannastaan tai esittää maakunnan kantaa jäsenvaltion kantana, kuten ei myöskään ehdotonta velvoitetta ryhtyä toimenpiteisiin kanteen nostamiseksi tai väliintulon tekemiseksi.

Säätämisjärjestys

Ahvenanmaan itsehallintolain 69 §:n 1 momentin mukaan itsehallintolakia voidaan muuttaa vain eduskunnan ja maakuntapäivien yhtäpitävin päätöksin. Eduskunnassa päätös on tehtävä

siinä järjestyksessä kuin perustuslain muuttamisesta on säädetty. Käsiteltävänä oleva lakiehdotus on luonteeltaan sellainen, että se voidaan käsitellä perustuslain 73 §:n 2 momentissa säädettyllä tavalla kiireellisenä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella perustuslakivaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana ja

että lakiehdotus käsitellään perustuslain 73 §:n 2 momentissa säädettyllä tavalla.

Helsingissä 9 päivänä kesäkuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Kimmo Sasi /kok
vpj. Jacob Söderman /sd
jäs. Tuomo Hänninen /kesk
Heli Järvinen /vihr
Ulla Karvo /kok
Esko Kiviranta /kesk
Elisabeth Naucclér /r

Mikaela Nylander /r
Tuula Peltonen /sd
Veijo Puhjo /vas
Tapani Tölli /kesk
Tuulikki Ukkola /kok
Antti Vuolanne /sd
vjäs. Johannes Koskinen /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Petri Helander.